

Forord

I dette nummer af Sprogforum har vi fokus på genrepædagogik som i de senere år er blevet mere fremtrædende, også i Danmark. En vigtig baggrund er at sprog har fået tillagt en nøglefunktion for faglig læring generelt både internationalt (UNESCO) og i Norden. Det forventes at en øget satsning på skriftlighed kan bidrage til at løfte alle elever fagligt, især elever med minoritetsbaggrund.

Genrepædagogikken har fået en betydelig indflydelse i Sverige, og dette temanummer giver måske indtryk af at genrepædagogikken også er en uddannelsespolitisk satsning i Danmark. Det er imidlertid ikke tilfældet hvis man ser på regelgrundlaget. I de nyligt reviderede *Forenklede Fælles Mål* for eksempelvis fagene engelsk og dansk forekommer begrebet 'genrepædagogik' ikke. Derimod er der over 80 forekomster af 'genre' i vejledningen for faget dansk, samt sammensætningerne 'genrearbejde' og 'genretræk', og i *Forenklede Fælles Mål* for faget engelsk er der ni forekomster af 'genre'. Men der er ikke tale om genre i en genrepædagogisk forståelse.

Men de uddannelsespolitiske og pædagogiske udfordringer som genrepædagogikken tager op, er dog også tydelige i danske læreplaner. I *Forenklede Fælles Mål* fremhæves at skriftlighed (læsning og skrivning) skal indgå i alle fag, jf. fx følgende formulering i læreplanen for samfundsfag: »Sprog og skriftsprog. Eleverne skal lære at anvende fagets begreber i skrift og tale, og de skal opnå en forståelse af fagets teksters formål og struktur (Undervisningsministeriet 2014:7) og i bekendtgørelsen for de gymnasiale uddannelser: »Ny skriftlighed er tilsvarende båret af idéen om at skriftlighed er nøgle til studiekompetence« (Undervisningsministeriet 2013).

Når sprog og skriftlighed således bliver et anliggende for alle fag, er det vigtigt at sprogfolk bidrager til introduktion og diskussion af feltet. I dette temanummer ligger hovedvægten på den australske genrepædagogik, som introduceres af tilgangens ophavskvinder og -mænd, som giver en aktuel status, men som også advarer imod forenklinger som det er vigtigt at være opmærksom på (Jones & Derewianka). Temanummeret præsenterer derudover eksempler på andre tilgange til skriftlighed, den norske inspirerede danske skriveforskning (Katja Årosin Laursen) og en tilgang inspireret af *critical literacy* (Susanne Perez).

I Danmark har især Ruth Mulvad udviklet og formidlet en sprog-baseret pædagogik der på basis af Hallidays sprogteori har bidraget til nytænkning af sproglig form, indhold og funktion i fagene, og som ligger til grund for danske genrepædagogiske tilgange, især koblet med forsøg på fornyelse af læreruddannelse og kompetence-udvikling af studerende og lærere.

Genrepædagogikken rummer således spændende perspektiver og giver anledning til mange refleksioner. Der er imidlertid et par områder vi gerne vil rette opmærksomheden på.

Man kan bemærke at genrepædagogikken forholder sig forholdsvis snævert til en skoleintern ('skolsk') kontekst; det er fagene der er genrepædagogikkens ærinde. Men hvordan ligger det med verden uden for fagene og uden for murene? Får den mulighed for at spille ind og definere hvad man bruger genrer og sprogbrug til i og uden for skolen? Risikoen er at virkeligheden uden for skolen kommer til at spille en minimal rolle. Måske risikerer formen – genrerne og sprogbrugen – at tage overhånd på bekostning af en undersøgende og kritisk reflekterende tilgang til brugen af sproget i verden uden for skolen – en risiko som Jones & Derewianka også advarer om. Meget vil her afhænge af den enkelte underviser.

Man kan også diskutere det betimelige i hvis genrepædagogikken ekskluderer de litterære genrer. Der er en tendens til at modstille 'den moderne genrepædagogik' og 'de traditionelle litterære genrer'. Hvis det stod til os, skulle de kunstneriske genrer medtages i viften af genrer. Hvorfor skal 'genre' kun handle om fagsprog og sagprosa? Man kunne også trække på en mangeårig litteraturpædagogisk interesse for at opmuntre til leg med genrer og til eksperimenter med tekstlig hybriditet. Den kreative dimension skulle man også gerne nå frem til i skolen, en dimension som fx står stærkt i multimodalt reklame- og kampagnearbejde og i arbejde med web 2.0.

Genrepædagogikken har endvidere et omfangsrigt metasprog som kan blive barriereskabende for elevernes læring i stedet for at facilitere den. I forhold til de modeller der anvendes i genrepædagogikken og den sprogbaserede pædagogik i fagene, kunne det se ud til at det svære og nye, nemlig metasproget, kommer for tidligt på banen i læringsprocessen. Dette kan sammenlignes med den situation at de grammatiske termer under et strukturalistisk regime stjæler kraften fra sprogbugen.

Det er den skriftlige dimension der dominerer i genrepædagogikken i dag. Den mundtlige dimension ser ud til primært at indgå som løftestang og hjælper til det som anses for kernen i genrepædagogikken: at lære at læse og skrive og dermed udvikle sig skriftsprogligt på basis af hverdags sproget. Skolens og uddannelsernes mundtlige

sprog adskiller sig imidlertid på mange måder mindst lige så meget fra hverdagens sprog som det skriftlige sprog gør. Det kan man se når man går tæt på skolens og uddannelsernes genrer og sprogbrug (se fx Lund i dette nummer). Skolens og uddannelsernes mundtlige genrer og sprogbrug må således med fra starten – både i deres egen ret og som aktiv støtte til overgangen til skriftlighed. Ikke mindst for de læsere som har lidt svært ved at komme på omgangshøjde, kan det vise sig fatalt hvis den mundtlige dimension ikke får en central placering sideløbende med opbygningen af de skriftlige færdigheder.

I kronikken stiller Elisabeth Engberg-Pedersen spørgsmålet: *Er dansk tegnsprog et truet sprog?* Først inden for de seneste 50 år er lingvister begyndt at inddrage døves tegnsprog i teorier om sproglig mangfoldighed og universalitet. Men samtidig med denne anerkendelse af tegnsprog er der sket det at sprogene i stigende grad er true-de, især i de industrialiserede lande. Efter en kort opblomstring i slutningen af 1900-tallet har dansk tegnsprog i dag skiftet status til at være et truet sprog.

Ruth Mulvad giver i sin artikel *Sprogbaseret pædagogik – genrepædagogik* et vue over genrepædagogikken. Den er baseret på Hallidays systemisk funktionelle lingvistik som har fokus på sproget som kontekstforankret og dermed som påvirket af såvel den situerede kontekst som af de aktører der deltager og indgår, og måder man udtrykker sig på – dvs. de dimensioner der indgår i registermodellens *field*, *tenor* og *mode*. Hun kommer ind på genrepædagogikken og genremodellen og fremhæver at den sprogbaserede genrepædagogik: »skaber en undervisnings- og læringskontekst hvor alle elever uanset baggrund får en chance for succes i skolen – i dansk, i sprogfag, i alle fag«.

I artiklen *Udviklingen af genrepædagogik i Australien* giver Pauline Jones og Beverly Derewianka et overblik over udviklingen af genrepædagogikken i australske skoler. Set gennem historiske og teoretiske briller beskriver de udviklingen i skoler i flersprogede lokalsamfund i Sydney i 1980'erne og introducerer til genrepædagogikkens undervisnings-læringscirkel. Identifikationen af tekstfaser inden for de forskellige genretrin og den forøgede interesse for læsepædagogik bliver også beskrevet i detaljer. Artiklen slutter med at identificere to aktuelle udfordringer for genrepædagogikken: behovet for professionel lærerudvikling på tværs af uddannelsessystemet, og manglen på undervisnings- og læremidler af god kvalitet som er egnede til nutidens klasseværelser.

I artiklen *Genrepædagogik som kompetenceudvikling på Sølystskolen* introducerer Mette Vedsgaard Christensen et udviklingsprojekt mellem Sølystskolen i Silkeborg og VIA University College, hvor man siden 2009 har samarbejdet om at udvikle en genrepædagogisk prak-

sis til grundskolens fag med det formål dels at højne især tosprogede elevers faglighed og dels at udvikle lærernes faglige kompetencer inden for genrepædagogikken.

I *Genrepædagogik i engelsk på læreruddannelsen* giver Susanne Karen Jacobsen et indblik i hvordan man arbejder med genrepædagogik i undervisningsfaget engelsk på Professionshøjskolen Metropol. I artiklen får vi eksempler på dels hvordan de arbejder med genrepædagogikken i tre forskellige engelskmoduler, og dels hvordan de anvender begreber fra systemisk funktionel lingvistik, SFL, som er den sprogteori der ligger til grund for genrepædagogikken.

Katja Årosin Laursen beskriver i sin artikel *Skrivehandlinger som redskab til klar faglig formidling på PharmaSchool* et pilotprojekt fra 2013 som havde til formål at øge opmærksomheden på skriftlig faglig formidling hos såvel undervisere som studerende i kurset Dynamisk Biokemi på PharmaSchool på Københavns Universitet. Der var i projektet eksplicit fokus på hvordan skrivehandlinger som fx *at beskrive* og *at diskutere* anvendes i kursets faglige formidling. Tiltaget bestod bl.a. af konstruktiv feedback på den kursusansvarliges opgaveformuleringer samt skriveøvelser og diskussionsopgaver for de studerende.

I sin artikel *Integrering af læsning og skrivning i skolens fag* præsenterer David Rose hvordan man kan arbejde med læsning på et genrepædagogisk grundlag i undervisningen på måder så eleverne lærer fag gennem læsning. Metoden er kendt som *Reading to Learn* og er blevet udviklet inden for de sidste 30 år gennem aktionsforskningsforløb på en lang række skoler. I *Læs-for-at-lære* indgår der strategier som støtter eleverne i at læse hele tekster såvel som at læse tekstpassager i dybden. Forskning viser at reading-to-learn-strategierne forbedrer elevernes literacy færdigheder betydeligt.

I *Genrepædagogik på sprogcentre – hvordan kommer man i gang?* argumenterer Anne Urskov Jørgensen og Jane Kristine Nielsen for en genrepædagogisk tilgang inden for undervisning i dansk som andetsprog på sprogcentre. De demonstrerer hvordan lærerne gennem funktionelle analyser af fx en e-mailopgave kan opnå bevidsthed om de genre- og sprogtræk der konstituerer opgavetyper, og de viser hvordan kursisterne med genrepædagogiske og funktionelle tilgange til sprog kan blive bedre til at honorere de sprog- og genrekrav det fordrer at besvare denne opgave.

Susanne Jacobsen Perez' artikel *Genrepædagogik og ligestilling i undervisningen af nyankomne unge udlændinge* tager udgangspunkt i et undervisningsforløb i et 9. klasse-tilbud for nyankomne unge udlændinge og diskuterer om sprogbaseret undervisning støtter nyankomne unge på vejen til uddannelsesmæssig ligestilling. Analysen finder

fem elementer i undervisningen der tilsammen virker befordrende for de unges forberedelsesproces hen imod afgangsprøverne. Perez sætter imidlertid samtidig spørgsmålstegn ved om sprogbaseret undervisning er tilstrækkelig for at nyankomne unge ligestilles med andre unge i det danske uddannelsessystem.

I sin artikel *Kompleksiteten i akademisk sprogbrug belyst ved modelanalyser*, foretager Karen Lund detaljerede analyser af genrer og sprogbrug med eksempler fra sygeplejerskeuddannelsen med det formål at belyse de bastante genremæssige og sproglige udfordringer der møder de studerende på de mellemlange og videregående uddannelser – ikke mindst hvis man har dansk som andetsprog. Lund argumenterer endvidere for at man inden for genrepædagogikken fra dag 1 har fokus – ikke blot på skriftligheden – men også på mundtligheden som et genstandsfelt i sig selv.

På Åbne sider har Beate Lindemann i sin artikel *Fremtiden for fremmedspråkstudier - udfordringer og tiltak* fokus på den lave rekruttering til sprogfagene der er i Norge som i de øvrige nordiske lande. En af grundene til den lave rekruttering er ifølge Lindemann at de studerende ofte har utilstrækkelige fremmedsprogskompetencer med sig fra deres studentereksamen. Mange tør derfor ikke satse på et fremmedsprogstudium, eller de hopper fra studierne fordi kravene føles for høje. På sin side udtrykker erhvervslivet et stort behov for fagfolk med dobbeltkompetencer hvor sprogkundskaber indgår. Lindemann tager denne problematik op og prøver at vise reelle muligheder for hvordan man både kan øge studenternes almene sprogkundskaber og give dem kompetencer som erhvervslivet i Norge efterspørger.

Som altid indeholder dette nummer *Godt Nyt* med nyere litteratur til temanummeret udvalgt af Sprogpædagogisk Informationscenter på AU Library, Campus Emdrup (DPB). *Godt Nyt* efterfølges af *Andet Godt Nyt* med nye bøger fra bibliotekets samling.

God læselyst

Redaktionen

Litteratur

Undervisningsministeriet (2013).

Bekendtgørelser for de gymnasiale uddannelser. København:

Undervisningsministeriet.

Undervisningsministeriet (2014).

Læseplan for faget samfundsfag, Trinforløb 8.-9. klasse. København:

Undervisningsministeriet.